

muzeja kot konkreten primer dobre prakse sodelovanja stroke z nosilci nesnovne kulturne dediščine.

Nadja Valentinič Furlan nato piše o promociji nesnovne kulturne dediščine s karakterističnimi video prikazi. Pregled začenja z uvedbo video prilog po metodi vizualne etnografije še na ISN in nadaljuje s svojim delom kustodinje za etnografski film v SEM. Zavzema se za dostopnost gradiva prek spleta in verjame, da je "film/video najboljši medij za živ prikaz dediščinskega pojava, njegovih nosilcev, okolja in atmosfere, saj hkrati nagovarja več čutov" in je zato tudi "odličan medij za promocijo nesnovne kulturne dediščine na vseh ravneh".

V nadaljevanju sledijo štirje prispevki iz držav, ki so bile še pred stotimi leti z našo združene pod habsburškim žezlom. Moritz Altersberger in Eva Stiermayr poročata o promociji kulturne dediščine v Avstriji, kjer namenjajo največ pozornosti obrtnim veščinam, čedalje več pa tudi temam in znanjem iz sveta narave, med drugim o tradicionalni in dopolnilni medicini. O uspehih pri ozaveščanju o nesnovni kulturni dediščini in promociji skupnosti nosilcev na primeru Madžarskega muzeja na prostem piše Veronika Filkó, prispevek Eve Románkove pa govori o promociji tradicionalne ljudske kulture, kot na Češkem imenujejo nesnovno kulturno dediščino. Med drugim ugotavlja, da so mediji lahko stroki v pomoč, pomanjkanje znanja in iskanje senzacij novinarjev pa je škodljivo, tako da je večasih popolna odsotnost promocije najboljši način za zaščito posameznih elementov tradicionalne kulture. Na Hrvaškem, piše Martina Šimunković, vodi Register kulturne dediščine in posreduje podatke o njem Ministrstvo za kulturo, kjer dela tudi sama. V poročanju o vpisovanju posameznih elementov v nacionalni Register in na Unescove sezname vidi največjo spodbudo za širjenje ozaveščanja o pomenu varovanja nesnovne kulturne dediščine v vseh družbenih skupinah, vedno bolj tudi med mladino.

Iztok Ilich

ILICH, Iztok: *Varuhi izročila: naša kulturna dediščina v dobrih rokah.*
Celovec: Mohorjeva družba, 2014, 240 str., ilustr.

Knjiga z naslovom *Varuhi izročila* je nastala izpod peresa Iztoka Iliche, publicista in prevajalca, ki pa mu je etnološka tematika, kakor je razvidno iz knjige, zelo blizu. Objavil je že vrsto člankov, povezanih z etnološko dediščino, z etnološkimi temami pa se je srečeval tudi kot urednik. Knjiga temelji na avtorjevem neposrednem srečevanju s slovensko etnološko nepremično, premično in nesnovno kulturno dediščino v zadnjih nekaj letih, pri čemer so imela pomembno vlogo njegova srečevanja in razgovori z nosilci oziroma skrbniki dediščine. Na terenu pridobljene informacije avtor dopolnjuje z etnološko literaturo in drugimi viri. Geografsko knjiga obsega tako območje Republike Slovenije kot tudi območja

slovenskih manjšin v Italiji in Avstriji. Časovno gre za stanje v zadnjih nekaj letih, seveda pa tudi z dodanimi historičnimi orisi. Poleg predstavitve posameznih enot kulturne dediščine daje avtor velik poudarek posameznikom in lokalnim skupnostim, zaslužnim za ohranjanje etnološke dediščine. Gre za predstavitve šeg, praznikov, muzejev na prostem in muzejskih zbirk, za katerih izvajanje in ohranjanje skrbijo posamezniki in lokalne skupnosti. Pomemben del knjižne celote so tudi številne fotografije, ki jih je avtor posnel na terenu in tako poskrbel za dokumentiranje stanja dediščinskih enot. Škoda le, da ni pripisal še letnic nastanka fotografij.

404

V poglavju Praspomin mask so predstavljene nekatere slovenske tradicionalne pustne skupine in pustovanja, ki so se, četudi ponekod s prekinitvami, ohranila do danes. Seveda ne gre brez kurentov in pustnih oračev, katerih sestavni del so bili kurenti prvotno, v nadaljevanju pa so predstavljeni še škoromati, brdjanske šjme in cerkljanski laufarji. Dve specifični obliki cvetnonedeljskih butar, ki jih poznamo na Slovenskem – ljubljanske butare in ljubenske potice – sta predstavi v poglavju Sporočila mladega zelenja.

V poglavju Mlaji in kresovi – iz pomladi v poletje avtor predstavi postavljanje mlajev na slovenskem etničnem ozemlju s posebnim poudarkom na postavljanju *majence* in vse s tem povezano dogajanje v Dolini pri Trstu. Tako kot v ostalih okoliških slovenskih vaseh gre tudi tukaj za obuditev tradicije, ki je povezana tudi s praznovanjem slovenske skupnosti in z izkazovanjem nacionalne identitete. V poglavju Zaščitna moč blagoslovljenih venčkov in šopkov predstavi izdelovanje venčkov svetega Ivana, ki so jih spet začeli izdelovati v nekaterih krajih slovenskega Krasa, pa tudi v okolici Trsta, v Brdih in v nekaterih vaseh slovenske Benečije. Podrobneje predstavlja obujeno izdelovanje venčkov v Štanjelu. Z zelišči in rožami pa je tesno povezana tudi rožnica – veliki šmaren Slovencev v Nadižki Benečiji.

V poglavju Kje je Slovensko morje avtor predstavlja neumorno delovanje upokojenega pomorščaka Bruna Volpija Lisjaka, ki se na različne načine trudi dokazati, da so bili Slovenci v preteklosti spretni ribiči na severozahodnem robu Jadranskega morja in da je bila obala med Trstom in Štivanom v preteklosti slovenska. Izpostavi pa tudi pomembno vlogo Volpija Lisjaka pri pobudi za ustanovitev Muzeja slovenskega ribištva v Križu. V zvezi z ohranjanjem védenja o slovenskem ribištvu predstavi tudi delo ladjedelskega inženirja Franca Cossuta, predsednika leta 2010 ustanovljenega Kulturnega društva Ribiški muzej tržaškega primorja.

Poglavje Izročilo treh velikih malih muzejev na robu prinaša predstavitve treh muzejev slovenskih zamejcev v Avstriji in Italiji. Prvi je Muzej kmečkega gospodarstva koroških Slovencev, ki deluje v Drabosnjakovem domu na Kostanjah. V muzeju je predstavljeno Drabosnjakovo življenje in delo ter praznično in vsakdanje življenje na dvojezičnem ozemlju. Zaslužna za muzej pa sta Janez Lisjak, predsednik v 70. letih ustanovljenega Slovenskega prosvetnega društva za Gozdanje in okolico, in njegov naslednik Hanzi Dragasching. Sledi še predstavitev dveh pomembnih muzejev v Italiji. V Škedenjskem etnografskem muzeju, ki ohranja zgodovino vasi in posameznikov, je predstavljena tudi krušarska tradicija,

značilna za Škedenj. Delovanje muzeja je tesno povezano z duhovnikom Dušanom Jakominom, ki razen za materialno dediščino skrbi tudi za ohranjanje slovenskega jezika doma in v cerkvi. V Ricmanjah je dediščina prebivalcev kraja in okoliških vasi od leta 1999 na ogled v župnijskem domu. Zbirko je začel snovati župnik Angel Kosmač, ki je k zbiranju vzpodbudil tudi druge. Po njegovi smrti sta za muzej začela skrbeti domačina Silvan in Boža Dobrilla.

V poglavju Življenej pod staro streho je najprej predstavljen Soržetov mlin v Polžah kot del spomeniško zaščitene Soržetove domačije, ki je bila obnovljena na pobudo lastnika in skrbnika Otona Samca. Zavod lončarska vas Filovci je ustanovil Alojz Bojnec z družino. V Muzeju na prostem Filovci gre za ohranitev in predstavitev kmečke arhitekture, pa tudi obrtne in kulinarčne dediščine panonske pokrajine. V Lončarjevi hiši je muzej filovskega lončarstva s predstavitvijo izdelkov lončarskih mojstrov iz 20. stoletja in prostori za delavnice in razstave. Sledi predstavitev Muzeja na prostem Pleterje, za katerega delovanje je zaslužen upravitelj Simon Udvarc. V muzeju so na ogled primeri stavb in gospodarskih poslopij, prenesenih iz okoliških vasi, ter šentjernejsko lončarstvo.

405

V poglavju Kleni Kraševci nad Trstom avtor predstavlja Kraško hišo v Repnu na Tržaškem Krasu, ki je bila obnovljena in preurejena v muzej z etnološko zbirko na pobudo Egona Krausa ter zadruga Naš Kras. Za hišo, ki je sicer leta 2007 dobila status muzeja, skrbijo prebivalci Repnja in člani zadruga Naš Kras. Egon Kraus je zaslužen tudi za uresničitev ideje Kraške ohceti. Dogodek, ki so ga prvič izvedli leta 1968 in od leta 1981 poteka vsaki dve leti, pomeni pomemben povezovalni element za slovensko skupnost na tržaškem Krasu in je eden od izrazov narodne identitete. Pri izvedbi sodelujejo celotna repenska vaška skupnost in tudi prebivalci sosednjih vasi.

V zadnjem poglavju z naslovom Zilja – severozahodni vogal Slovenije je predstavljena Stara pošta, trojezična gostilna in kulturni hram na tromeji. Objekt in posest s petstoletno preteklostjo je leta 2001 kupil in obnovil celovški odvetnik Ludwig Druml. Zdaj deluje kot gostilna in hotel Stara pošta. V objektu so tudi razstave in razne prireditve, ponujajo pa tudi lokalno tradicionalno hrano. Na koncu knjige avtor predstavlja še štehvanje na Bistrici ob Zilji, najbolj znano folklorno prireditev v tem delu Koroške, ki jo izvajajo ob žegnanju na binkoštni ponedeljek. Še bolj pa je štehvanje zakoreninjeno v Zahomcu, kjer je to največji praznik, povezan z žegnanjem, pri katerem sodelujejo vsi vaščani.

Uvod k knjigi je napisala etnologinja Mojca Ravnik, na koncu knjige najdemo še pomembnejše vire in literaturo ter predstavitev avtorja. V knjigi ne gre za sistematičen prikaz določene vrste etnološke dediščine ali območja, temveč za predstavitev nekaterih pomembnih gradnikov slovenske etnološke dediščine v Sloveniji in zamejstvu. Avtor posveča veliko pozornost tistim, ki za tovrstno dediščino skrbijo, zato med predstavljanjem materialne in nematerialne dediščine izvemo vrsto zgodb in podatkov "izza odra". Poleg tega, da nas avtor seznanja z aktualnim stanjem opisanih enot etnološke dediščine, se tudi sprašuje, kdo skrbi, kdo bi moral skrbeti in kdo bo skrbel za tovrstno kulturno dediščino. Avtor

ugotavlja, da so v večini primerov za ohranjanje dediščine pomembne iniciative posameznikov in lokalnih skupnosti, znotraj katerih ima dediščina pomembno povezovalno vlogo in je pomemben del lokalne identitete, pri zamejcih pa gre še za nacionalno identiteto ter narodnozdrževalni in narodnoobrambni pomen. Zaveda se, da je dediščina podvržena spremembam, prav tako pa se spreminja tudi njena vloga v življenju ljudi. Knjiga je nedvomno zanimivo branje in vir za slovenske etnologe, ki ne uspemo slediti vsem pojavnim oblikam etnološke dediščine v Sloveniji, še manj pa v zamejstvu. Vsekakor pa bo koristno branje tudi za tiste, ki jih bodo besedila in fotografije spodbudili, da si bodo v knjigi predstavljene šege, praznovanja, muzeje na prostem in muzejske zbirke tudi sami ogledali.

Nena Židov